

Justitieutskottets betänkande

1981/82:41

om hets mot folkgrupp m. m. (prop. 1981/82:58 delvis jämte motioner)

Propositionen m. m.

I proposition 1981/82:58 har regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i tryckfrihetsförordningen,
2. lag om ändring i brottsbalken.

Propositionen har, såvitt gäller tryckfrihetsförordningen, hänvisats till konstitutionsutskottet och, såvitt gäller brottsbalken, till justitieutskottet.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 4.

I samband med propositionen behandlar utskottet de med anledning av propositionen väckta motionerna 1981/82:100 av Olle Wästberg i Stockholm (fp), 1981/82:147 av Lisa Mattson m. fl. (s) och, såvitt den har hänvisats till justitieutskottet, 1981/82:148 av Lars Werner m. fl. (vpk). Motionsyrkandena redovisas på s. 2.

Det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i brottsbalken har följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 § och 16 kap. 8 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Brott som avses i 1–3 §§ *må* ej åtalas av annan än målsägande. Förtal och grovt förtal, *så ock föroläpning mot någon i eller för hans myndighetsutövning må* dock åtalas av åklagare, om målsägande angiver brottet till åtal och åtal av särskilda skäl finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Föreslagen lydelse

5 kap.
5 §¹

Brott som avses i 1–3 §§ *får* ej åtalas av annan än målsägande. Förtal och grovt förtal *får* dock åtalas av åklagare, om målsägande angiver brottet till åtal och åtal av särskilda skäl finnes påkallat ur allmän synpunkt. *Under samma förutsättningar får allmänt åtal väckas för föroläpning mot någon i eller för hans*

¹ Senaste lydelse 1975:667.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse.*

myndighetsutövning eller förolämpning mot någon med anspelning på hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse.

Har förtal riktats mot avliden, må åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, fader, moder eller syskon samt, om åtal av särskilda skäl finnes påkallat ur allmän synpunkt, av åklagare.

Innebär brott som avses i 1-3 §§, att någon genom förgripelse å främmande makts statsöverhuvud som vistas här i riket eller å främmande makts representant här i riket kränkt den främmande makten, må brottet åtalas av åklagare utan hinder av vad som stadgas i första stycket. Åtal får dock ej ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat därtill.

16 kap.
8 §²

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som *sprids* bland allmänheten hotar eller uttrycker *missaktning* för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som *sprids* bland allmänheten hotar eller uttrycker *förakt* för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Motionerna

I motion 1981/82:100 av Olle Wästberg i Stockholm (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om att brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp kompletteras med en möjlighet för företrädare för utsatt folkgrupp att vara målsägande.

I motion 1981/82:147 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att 16 kap. 8 § brottsbalken skall ha nedan angivna såsom *Motionärernas förslag* betecknade lydelse.

² Senaste lydelse 1970:224.

*Nuvarande lydelse**Motionärernas förslag*

16 kap.
8 §

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som *sprids* bland allmänheten hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som *sprids* bland allmänheten hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

I motionen hänvisas till vad som anförts i motion 1981/82:146 av Hilding Johansson m. fl. (s). I den motionen, som bereds av konstitutionsutskottet, hemställs bl. a. att riksdagen beslutar om motsvarande ändring i tryckfrihetsförordningen.

I motion 1981/82:148 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås, såvitt nu är i fråga (yrkande 2), att riksdagen beslutar att anta följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade förslag till ändring av 16 kap. 8 § lagen om ändring i brottsbalken.

Förslag till**Lag om ändring i brottsbalken***Regeringens förslag**Motionärernas förslag*

16 kap.
8 §

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprids bland allmänheten hotar eller uttrycker *förakt* för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprids bland allmänheten hotar eller uttrycker *missaktning* för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Utskottet*Inledning*

Diskrimineringsutredningen, som enligt bemyndigande av regeringen tillkallades år 1978, har till uppgift att göra en utredning om fördomar och diskriminering i fråga om invandrare m. fl. (kommittéberättelsen 1979 del II s. 330). Utredningen har i delbetänkandet (SOU 1981:38) Om hets mot folkgrupp behandlat vissa frågor som rör det straffrättsliga skyddet för invandrare mot diskriminerande behandling. Betänkandet har remissbehandlats. Propositionen bygger på betänkandet och vad som har framkommit under remissbehandlingen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i brottsbalkens bestämmelse om brottet hets mot folkgrupp och motsvarande bestämmelse i tryckfrihetsförordningen. Syftet är att klarlägga att inte bara särskilda etniska grupper skall skyddas genom straffbestämmelsen utan också kollektiv av sådana grupper, t. ex. invandrare i Sverige. Samtidigt föreslås en omformulering av bestämmelserna. Den innebär i huvudsak att orden "uttrycker missaktning" byts ut mot orden "uttrycker förakt". Avsikten med ändringen i denna del är att man skall få ett klarare uttryck för det straffbara området och säkerställa att den allmänna debatten rörande t. ex. invandringen till Sverige och invandrarernas levnadsförhållanden inte skall hindras.

I propositionen föreslås också att åklagare i vissa fall skall få väcka åtal för föroläpning när brottet riktas mot någon med anspelning på hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

*Brottsbalkens straffbestämmelse om hets mot folkgrupp**Förslag m. m.*

Brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp finns i 16 kap. 8 §. Där föreskrivs straff för den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprids bland allmänheten hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse. Straffet är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter.

I tryckfrihetsförordningens kapitel om tryckfrihetsbrott finns bestämmelser om vad som skall anses som otillåtet yttrande i tryckt skrift. I det hör bl. a. sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar hot mot eller missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse (7 kap. 4 §). Formule-

ringen i tryckfrihetsförordningen knyter således an till formuleringen i brottsbalken.

Att tryckfrihetsförordningen hänvisar till framställning som är straffbar enligt lag innebär att en framställning måste vara straffbar både enligt vanlig lag och tryckfrihetsförordningen för att kunna bestraffas som tryckfrihetsbrott. Detta kan också uttryckas så att tryckfrihetsförordningens straffbud inte sträcker sig längre än brottsbalkens.

I detta betänkande behandlas de förslag i propositionen som gäller ändringar i brottsbalken. Förslaget till ändringar i tryckfrihetsförordningen behandlas av konstitutionsutskottet.

I propositionen föreslås att brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp och motsvarande bestämmelse i tryckfrihetsförordningen ändras så att det klart framgår att de också skyddar invandrare som grupp. Detta föreslås komma till uttryck genom att brottsobjektet beskrivs som "folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse". Bakgrunden till förslaget i denna del är att det i rättstillämpningen har ansetts att begreppet "invandrare" inte kan hänföras till den krets som omfattas av straffskyddet (se JuU 1980/81:36 s. 3).

Den straffbara handlingen beskrivs f. n. med orden "hotar eller uttrycker missaktning". I propositionen föreslås att ordet "missaktning" skall bytas ut mot "förakt". Diskrimineringsutredningens förslag innefattade ingen ändring i lagrummet i denna del. Under remissbehandlingen kritiserade flera remissinstanser det förhållandet att kriminaliseringen inte bara gäller hot utan även missaktning och bl. a. yttrandefrihetsutredningen föreslog att lagrummet skulle ges en annan formulering i detta avseende. Yttrandefrihetsutredningen förordade således bl. a. att ordet "missaktning", som utredningen ansåg vara alltför vidsträckt, skulle bytas ut mot ordet "förakt". Att låta ordet "missaktning" stå kvar i lagtexten skulle enligt yttrandefrihetsutredningen nämligen innebära en begränsning av yttrandefriheten vars konsekvenser inte kunde överblickas.

I motionerna 147 och 148 framförs uppfattningen att lagtextens beskrivning av den brottsliga handlingen inte bör ändras. Enligt motionärerna bör alltså ordet "missaktning" inte bytas ut mot ordet "förakt".

Överväganden

Utskottet gör följande bedömning.

Självfallet bör invandrarfientlig verksamhet inte i första hand motverkas genom straffbestämmelser utan genom upplysning och information. Därför är det viktigt att de straffbestämmelser som trots allt behövs inte är utformade så att de blir ett hinder för den upplysning, information och sakliga debatt som är nödvändig för att skapa kunskap om och förståelse för invandrarnas förhållanden. Genom den straffbestämmelse om hets mot

folkgrupp som finns begränsas utrymmet för den allmänna debatten, och bestämmelsen utgör – liksom många andra bestämmelser – en inskränkning i den grundlagsstadgade yttrandefriheten. Frågan om hur bestämmelsen skall vara utformad måste ses mot bakgrund härav. Det ankommer dock inte på justitieutskottet att göra de yttrandefrihetsrättsliga bedömningar med anknytning till tryckfrihetsförordningen som krävs med hänsyn till vad som nu har sagts.

Nu är brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp utformad så att bl. a. särskilda etniska grupper skyddas medan kollektiv av sådana grupper, t. ex. invandrare, inte anses ha samma skydd. Från straffvärdesynpunkt finns det inte något skäl att göra någon skillnad mellan dessa kategorier. Med hänsyn härtill och då, i enlighet med vad departementschefen anger, utvecklingen har påvisat ett praktiskt behov av att straffbestämmelserna omfattar också invandrare som grupp, tillstyrker utskottet förslaget i propositionen i denna del.

När det sedan gäller frågan om ordet "förakt" eller ordet "missaktning" skall ingå i beskrivningen av den brottsliga handlingen finns det skäl att inledningsvis knyta an till den diskussion som fördes i riksdagen i samband med att lagrummet fick sin nuvarande utformning. Då förordade en minoritet inom riksdagen – och lagrådet – att handlingen skulle beskrivas med orden "hot, förtal och smädelser" medan majoriteten förordade begreppet "hot eller missaktning". Majoriteten ansåg dock att ordet "missaktning" borde tolkas med viss försiktighet. Härunder borde inte innefattas alla uttalanden av nedsättande eller förnedrande natur, utan för straffbarhet borde krävas att det är fullt klart att uttalandet överskrider gränsen för en saklig och vederhäftig diskussion rörande folkgruppen ifråga (1LU 1970:41).

Förslaget att nu byta ut ordet "missaktning" mot ordet "förakt" motiveras i propositionen med att man på det sättet gör en språklig precisering som enligt gängse uppfattning om de aktuella ordens valörer klarare markerar det straffvärda området. I propositionen sägs att denna språkliga precisering inte får tolkas så att enskilda folkgrupper får ett sämre skydd än de har i dag. Den utgör således enligt vad departementschefen anför inte grund för en mera restriktiv praxis hos rättsväsendets myndigheter vad gäller kraven på straffbarhet i nu angivet hänseende.

Avsikten är alltså att ordet "missaktning" skall bytas ut mot ordet "förakt" utan att detta skall medföra att bestämmelsen får en ändrad innebörd. Även efter den ändring som regeringen föreslår skall således gränsen för det straffbara området dras på samma sätt som avsågs när lagrummet fick sin nuvarande lydelse och som avspeglar sig i vad som då uttalades av vederbörande utskott om tolkningen av ordet "missaktning".

Utskottet har förståelse för tanken att ta bort ordet "missaktning" ur lagrummet; missaktning är en ganska vag bestämning, och användningen av det begreppet kan ge upphov till en oklarhet om rättsläget som inte är

önskvärd. Detta gäller naturligtvis särskilt om tillämpningsområdet för bestämmelsen utvidgas genom att beskrivningen av den krets som skyddas ändras på det sätt som utskottet nyss förordat.

Utskottet ifrågasätter dock det lämpliga i att byta ut ett ord i en lagtext utan att därmed avses en saklig ändring i textens innebörd. En sådan metod avviker från gängse lagstiftningsteknik. Härtill kommer att förslaget att byta ut ordet "missaktning" mot just ordet "förakt" har väckts i ett sent skede av ärendets beredning och har därmed belysts relativt knapphändigt. Utskottets slutsats blir att de skäl departementschefen har anfört för att byta ut ordet "missaktning" mot ordet "förakt" inte är tillräckliga. Utskottet förordar således att riksdagen avslår propositionen i denna del och bifaller motion 147 och motion 148 i motsvarande del.

Som tidigare har sagts har utskottet dock sympati för önskemålet att ta bort ordet "missaktning" ur lagtexten. Utskottet anser därför att frågan om lagrummets utformning i detta avseende bör övervägas närmare, lämpligen av yttrandefrihetsutredningen. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Målsägandetalan vid hets mot folkgrupp

I motion 100 begärs en komplettering av brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp så att företrädare för utsatt folkgrupp får möjlighet att vara målsägande.

I 20 kap. rättegångsbalken (RB) finns regler om rätt till åtal och om målsägande. Målsägande är den mot vilken ett brott är begånget eller som har blivit förnärmad eller lidit skada av brottet (RB 20:8).

Målsäganden kan ange brott till åtal. När det gäller brott som hör under allmänt åtal får målsäganden väcka åtal endast om han har angivit brottet och åklagaren har beslutat att inte väcka åtal (RB 20:8). Åtal som målsäganden väcker kallas enskilt åtal.

Beträffande vissa brott som hör under allmänt åtal har målsäganden dock en självständig åtalsrätt (RB 20:8). Under allmänt åtal hör alla brott som inte är undantagna därifrån (RB 20:3). Brottet hets mot folkgrupp hör under allmänt åtal.

Bestämmelser om enskilt anspråk i anledning av brott (i regel skadestånd) finns i 22 kap. RB. Talan om enskilt anspråk i anledning av brott kan föras i samband med åtal för brottet (RB 22:1). Grundas enskilt anspråk på brott som hör under allmänt åtal är åklagaren på målsägandens begäran skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra även målsägandens talan om det kan ske utan olägenhet och anspråket inte är obefogat (RB 22:2).

Enligt ett avgörande av högsta domstolen (Nytt Juridiskt Arkiv 1978 s. 3) är målsägandetalan inte möjlig vid brottet hets mot folkgrupp. I sin motivering uttalade högsta domstolen bl. a. följande:

Målsägande är den mot vilken brott blivit begånget eller som därav blivit förnärmat eller lidit skada. Scientologykyrkan har, under åberopande av 7 kap. 4 § 12 tryckfrihetsförordningen och 16 kap. 8 § brottsbalken, grundat sin skadeståndstalan mot H. på sådant otillåtet yttrande i tryckt skrift som innefattar hets mot folkgrupp. Utformningen av angivna lagrum ger vid handen, att de gärningar som avses riktar sig mot en folkgrupp som sådan, inte mot enskilda medlemmar av gruppen. Skyddet för enskilda medlemmar följer endast indirekt av att gruppen i sin helhet skyddas. Det ligger i sakens natur att en folkgrupp som sådan inte kan föra talan inför domstol. Den omständigheten att det någon gång kan inträffa att alla i en folkgrupp tillhör samma organisation medför inte att organisationen kan uppträda som målsägande i rättegång. Såvitt framgår av lagtexten kan således målsägande inte finnas vid brottet hets mot folkgrupp eller det däremot svarande tryckfrihetsbrottet. Förarbetena till straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp ger inte anledning till annan bedömning. Skyddet för viss folkgrupp – och därmed indirekt dess medlemmar – ligger i åklagares skyldighet att åtala, när brott begåtts.

En av domstolens ledamöter var skiljaktig i fråga om motiveringen och yttrande bl. a. följande.

Även om man vid lagstiftningens tillkomst självfallet fäst vikt också vid det lidande enskilda individer kan tillfogas genom brottet i fråga har man synbarligen inte haft någon tanke på att ge dessa något direkt skydd i den meningen att vare sig en enskild person eller en sammanslutning av enskilda skulle kunna grunda enskilt åtal eller skadeståndstalan på brottet.

Genom lagändringar år 1970, som föranletts av FN-konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering – numera ratificerad av Sverige – har straffbestämmelsen i fråga fått större räckvidd än tidigare. Varken vad som förekommit i detta sammanhang eller innehållet av den i målet åberopade 6 § i konventionen ger emellertid något stöd för att en talan av angivet slag skulle kunna föras av en folkgrupp; en annan sak är att målsägandetalan kan förekomma vid den samtidigt straffbelagda gärningen olaga diskriminering (16 kap. 9 § brottsbalken), som riktar sig mot enskilda personer.

Förarbetena till aktuella lagrum talar sålunda mot att en målsägandetalan skulle få föras vid brottet hets mot folkgrupp. Några vägande sakliga skäl för att tillåta en sådan talan synes också vara svårt att finna. Visserligen skulle, som framhållits från scientologykyrkans sida, det kunna underlätta kontrollen av att brott av den aktuella typen beivras, om man lät organisationer uppträda som målsägande i dessa sammanhang. Men även om man antar att någon gång en organisation skulle kunna betraktas som en folkgrupp eller företrädare för en sådan, kan detta komma i fråga bara i sällsynta undantagsfall, och det praktiska värdet av en sådan talerätt skulle därför under alla förhållanden bli mycket ringa. Skyddet för en folkgrupp, och därmed indirekt för dess medlemmar, måste ändå väsentligen ligga i åklagarens skyldighet att väcka åtal när hets mot folkgrupp förekommit. – En talerätt för organisation skulle vidare stämma illa med den i svensk rätt rådande principen, att kollektiva enheter inte kan vara föremål för årekränkningstalan och därför inte äger väcka enskilt åtal eller yrka skadestånd på sådan grund, än mindre på grund av andra uttryck av missaktning som omfattas av brottet hets mot folkgrupp. Härtill kommer, att om man tillerkänner organisation rätt till målsägandetalan vid detta brott,

man kan få medge samma rätt åt främmande stat såsom representant för folkgrupp av visst nationellt ursprung; den främmande staten skulle ibland med minst lika goda skäl som en organisation kunna göra anspråk på att företräda en angripen folkgrupp. En sådan konsekvens, som uppenbarligen inte varit avsedd av lagstiftaren, kan inte gärna accepteras.

På grund av det anförda finner jag övervägande skäl tala mot att anse målsägande i något fall kunna finnas vid brottet hets mot folkgrupp eller det däremot svarande tryckfrihetsbrottet.

I en motion till riksmötet 1979/80 begärdes att brottsbalken skulle ändras så att målsägandetalan blev möjlig vid brottet hets mot folkgrupp. Motionen, som bereddes av justitieutskottet, avslogs. Utskottet uttalade bl. a. följande:

Som påtalats i motionen saknas emellertid sådan möjlighet vid hets mot folkgrupp. Enligt utskottets mening är det inte heller lätt att tänka sig en annan ordning. Den straffbelagda gärningen, som är ett brott mot allmän ordning, är ju riktad mot en folkgrupp som sådan och inte mot enskilda individer eller organisationer. Som påpekats under remissbehandlingen skulle också betydande komplikationer uppkomma i den praktiska tillämpningen av en sådan bestämmelse som motionären föreslagit, t. ex. om en främmande stat eller flera rivaliserande organisationer samtidigt önskar företräda en etnisk grupp eller invandrare av en viss nationalitet. Samtidigt måste enligt utskottets mening beaktas, att det enligt en huvudprincip i svensk rätt vid beivrande av brott ankommer på åklagare att väcka åtal när brott – t. ex. hets mot folkgrupp – har blivit begånget. Och härvidlag bör understrykas att envar, alltså även organisationer som företräder t. ex. minoritetsgrupper har möjlighet att hos polismyndighet eller åklagare ange brott till åtal. I anslutning härtill bör också nämnas den möjlighet som föreligger att hos överordnad åklagare, i sista hand riksåklagaren, påkalla överprövning av åklagares beslut i åtalsfrågan. (JuU 1979/80:7, se även JuU 1980/81:7.)

Diskrimineringsutredningen tog upp frågan och fann att organisationer och enskilda inte borde ges möjlighet att föra talan vid brottet hets mot folkgrupp. I propositionen gör departementschefen samma bedömning.

Utskottet finner inte skäl att gå ifrån sitt tidigare ställningstagande och avstyrker bifall till motionen.

Övrigt

I övrigt föranleder propositionen eller motionerna inget uttalande av utskottet.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med anledning av proposition 1981/82:58 och med anledning av motion 1981/82:147 och motion 1981/82:148 i denna del (yrkande 2)

a) antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 16 kap. 8 §, dock med den ändringen att paragrafen erhåller nedan som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Utskottets förslag

16 kap.
8 §

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprids bland allmänheten hotar eller uttrycker *förakt* för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprids bland allmänheten hotar eller uttrycker *missaktning* för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

b) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fortsatta överväganden rörande utformningen av straffbestämmelsen om hets mot folkgrupp.

2. att riksdagen antar det under moment 1 nämnda lagförslaget i de delar det inte omfattas av utskottets hemställan i det momentet,
3. att riksdagen avslår motion 1981/82:100.

Stockholm den 23 mars 1982

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Maja Bäckström (s) och Ulla-Britt Åbark (s).

Särskilda yttranden

1. Lösningar som bör övervägas i det fortsatta utredningsarbetet

Bertil Lidgard (m) anför:

Det är givetvis ett angeläget intresse att straffrättsliga sanktioner kan tillgripas mot verksamhet som är klart fientlig mot invandrare och andra grupper som omfattas av straffskyddet enligt brottsbalken 16:8. Invandrarfientlig verksamhet bör dock inte i första hand motverkas genom straffbestämmelser utan genom upplysning och information. Detta gäller med särskild styrka mera obetydliga yttringar av misstro mot främlingar eller sådana yttringar som mera grundar sig på oförstånd än syfte att skada, och sådana yttringar bör naturligtvis inte kriminaliseras. För denna ståndpunkt talar bl. a. intresset av att det straffrättsliga regelsystemet är utformat så att det finns möjlighet att någorlunda effektivt övervaka regelefterlevnaden. Ett annat – och kanske viktigare skäl för denna ståndpunkt – är att den kriminalisering det här är fråga om kommer i konflikt med intresset av att yttrandefriheten inte begränsas mer än nödvändigt.

Jag vill i sammanhanget också betona att det även för invandrare och andra som skyddas av bestämmelsen om hets mot folkgrupp måste framstå som angeläget att man vid utformningen av bestämmelsen tar hänsyn till yttrandefrihetens krav. Annars kommer bestämmelsen att bli ett hinder för den upplysning och sakliga debatt som är nödvändig för att skapa kunskap om och förståelse för invandrarernas situation.

Av vad som nu har sagt framgår att ett ställningstagande till utformningen av bestämmelsen om hets mot folkgrupp i detta avseende innefattar komplicerade avvägningar mellan olika delvis motstridiga intressen.

Mot att beskriva den brottsliga handlingen med begreppet "hotar eller uttrycker missaktning" kan enligt min mening riktas vissa invändningar. Begreppet missaktning utgör en mycket vag bestämning och det kan ge upphov till en oklarhet om rättsläget som får till följd att helt obetydliga uttryck för misstro mot invandrare bestraffas.

Under remissbehandlingen av lagförslaget har tanken väckts att i lagrummet återinföra uttrycket "hotar, förtalar eller smädar".

Tillsammans med företrädare för center- och folkpartierna hävdade jag när lagstiftningsärendet senast var aktuellt (ILU 1970:41) att med en anknytning till de sedan länge i brottsbalken kända begreppen hot, förtal och smädelse når man den fördelen att lagrummet får ett mera preciserat innehåll. Därigenom skulle man också i avsevärt mindre grad överlåta till rättstillämpningen att bestämma lagens innehåll.

Vad som förekommit i fråga om brottet hets mot folkgrupp sedan begreppet missaktning infördes som brottsbeskrivning har styrkt mig i uppfattningen att minoritetsståndpunkten 1970 var väl verklighetsförankrad. Genom uttryckssättet "hotar, förtalar och smädar" bör man därjämte enligt min mening kunna få till stånd en tillfredsställande avvägning mellan de

motstående intressen som gör sig gällande i sammanhanget och det straffbara området avgränsas på ett lämpligare sätt än f. n.

Ett annat förslag som har väckts under remissbehandlingen och som förtjänar att bli analyserat närmare är att i lagtexten ange de intressekollisioner som måste beaktas och från det straffbara området uttryckligen undanta gärningar som med hänsyn till omständigheterna är försvarliga.

2. Inriktningen av det fortsatta utredningsarbetet

Hans Petersson i Röstånga (fp) och Bonnie Bernström (fp) anför:

Det är angeläget att invandrare som grupp får ett skydd mot fientlig verksamhet. I de fortsatta övervägandena rörande utformningen av straffbestämmelsen är det särskilt angeläget att regeringen noga beaktar de yttrandefrihetsrättsliga aspekterna och såväl i lagtext som i motivtext preciserat anger det straffbara området. Mot bakgrund av att utskottet anger sympatier för att ordet "missaktning" tas bort ur lagtexten kan vi ansluta oss till utskottets skrivning.